

UDK 636 (497.5)
Prethodno priopćenje

Dr. BOŽIDAR PETRAČ
Ekonomski fakultet Osijek
SNJEŽANA TOLIĆ, dipl. inž.,
JADRANKA DEŽE, dipl. inž.
Poljoprivredni fakultet Osijek

PERSPEKTIVE I AKTUALNI PROBLEMI RAZVOJA STOČARSKÉ PROIZVODNJE NA OBITELJSKIM GOSPODARSTVIMA SLAVONIJE I BARANJE*

Neophodnost intenziviranja stočarske proizvodnje proizlazi iz osobitosti ove proizvodnje u pogledu ishrane stanovništva, racionalnijeg i ekološki kvalitetnijeg korištenja poljoprivrednog zemljišta i potpunijeg i ravnomjernijeg upošljavanja poljoprivrednika. Naglašavanje potrebe za što većim udjelom stočarstva u strukturi poljoprivredne proizvodnje obiteljskih gospodarstava značajno je i zbog visokog udjela obiteljske poljoprivrede u poljoprivredi Republike Hrvatske prema zastupljenosti poljoprivrednih površina, poljoprivredne radne snage, tehničkih sredstava i fonda osnovnog stada. Analizom osnovnih čimbenika poljoprivredne aktivnosti obiteljskih gospodarstava Slavonije i Baranje utvrđena je nedovoljna zastupljenost stočarske proizvodnje s obzirom na raspoložive proizvodno-tehničke kapacitete u strukturi poljoprivredne proizvodnje ovih gospodarstava. Nedovoljna zastupljenost pojedinih vrsta stoke, neodgovarajući pasminski sastav i nezadovoljavajuća razina robnosti stočarske proizvodnje uglavnom je odraz općenito nepovoljnih kretanja u proizvodnji obiteljskih gospodarstava.

* Rad predstavlja dio istraživačkih rezultata na projektu 4-99-074 "Društveno ekonomske promjene u selima Slavonije i Baranje" financiranog od Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Značaj poljoprivrede Slavonije i Baranje proizlazi iz prirodnih i klimatskih potencijala i mogućnosti ove regije za organiziranje kvalitetne i visokoproduktivne poljoprivredne proizvodnje. Dugogodišnje pomaganje društvenog sektora u poljoprivredi od strane države ostavilo je trajne posljedice na poljoprivrednu proizvodnju obiteljskih gospodarstava ove regije. Kočenje razvoja privatnog sektora utjecalo je na formiranje brojnih, rascjepkanih zemljišnih posjeda, a naročito je negativno djelovalo na razvoj stočarske proizvodnje, posebno njezinih kapitalno intenzivnih linija. Posjedovna struktura obiteljskih gospodarstava Slavonije i Baranje je nezadovoljavajuća, budući da prosječna veličina zemljišnih posjeda iznosi oko 3 ha, a zemljišni posjed veći od 5 ha na kojem se, prema našim shvaćanjima, može organizirati zapaženija poljoprivredna proizvodnja posjeduje svega 14,1 %¹ obiteljskih gospodarstava. Iako je stanje poljoprivrede ove regije nezadovoljavajuće u svakom pogledu (Karpati i sur, 1990), značaj obiteljske poljoprivrede Slavonije i Baranje možemo ocijeniti relativno višom ocjenom u odnosu na obiteljsku poljoprivredu ostalih područja Republike Hrvatske, ako se uzme u obzir da obiteljska gospodarstva Slavonije i Baranje raspolazu sa 16,6 % poljoprivrednih i s 20,7 % obradivih površina privatnog sektora Hrvatske, a u ukupnoj vrijednosti otkupa poljoprivrede obiteljska gospodarstva Slavonije i Baranje participiraju udjelom od oko 27,7 % (Izračunato iz Dokumentacije 901, DZS, Zagreb, 1993.)

CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja u ovom radu bio je utvrditi kretanja u stočarskoj proizvodnji obiteljskih gospodarstava Slavonije i Baranje. U tu svrhu ispitani su pokazatelji proizvodnosti i stupnja robnosti, kao i stanje i kretanja u broju stoke na obiteljskim gospodarstvima po kategorijama posjeda. Dobiveni rezultati neophodni su pri kreiranju takvih mjera agrarne politike kojima bi se trebalo što prije djelovati u cilju zaustavljanja negativnih tendencija u obiteljskoj poljoprivredi Slavonije i Baranje, a osobito u njezinoj stočarskoj proizvodnji gdje su negativna kretanja najizraženija.

¹ Izračunato iz podataka popisa poljoprivrede, DZS RH, Zagreb, 1991.

U ovom istraživanju korišteni su podaci DZS Republike Hrvatske, posebno dokumentacije: Broj stoke i peradi i stočna proizvodnja, Otkup i prodaja poljoprivrednih proizvoda i Anketa o broju stoke 15. I. 1990. U analiziranju stočnog fonda obiteljskih gospodarstava po kategorijama zemljišnog posjeda korišteni su podaci socioekonomskih istraživanja na osnovi anketa o obiteljskim gospodarstvima koje su provedene u siječnju 1978. godine i 1990. godine na oko 1000 obiteljskih gospodarstava Slavonije i Baranje u 20 sela u svakoj od navedenih godina. Gospodarstva i sela obuhvaćena anketom izabrana su slučajno kako bi se osigurala reprezentativnost uzorka. Anketiranje su proveli suradnici Zavoda za ekonomiku i organizaciju Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku.

REZULTATI I RASPRAVA

1. STOČARSKA PROIZVODNJA OBITELJSKIH GOSPODARSTAVA

Stočarska proizvodnja u privatnom sektoru ima naglašeno značenje na cjelokupnom području Republike Hrvatske, kao i Slavonije i Baranje prema udjelu osnovnog stada (tablica 1) i ostalih kategorija stoke u ukupnom broju u kategoriji (tablica 2).

Tablica 1.

UDIO OBITELJSKIH GOSPODARSTAVA U OSNOVNOM STADU HRVATSKE I SLAVONIJE I BARANJE U 1990. GODINI (u postocima)

	Osnovno stado			
	Goveda	Svinja	Konja	Ovaca
Hrvatska	96,9	77,3	98,9	96,4
Slavonija i Baranja	84,2	68,7	91,3	85,7

Izvor: Dokumentacija 827 DZS Hrvatske, Zagreb, 1991, izračunato.

Obiteljska gospodarstva posjeduju u prosjeku oko 84,2 % ukupnog osnovnog stada goveda, 68,7 % svinja, 91,3 % konja i oko 85,73 % ovaca slavonsko - baranjske regije. Privatni sektor Slavonije i Baranje zastupljen je s nešto manjim udjelom osnovnog stada u ukupnom, u odnosu na istu zastupljenost privatnog sektora Hrvatske, ali je ono još uvijek visoko i značajno. Ovako visoka zastupljenost obiteljskih gospodarstava u posjedovanju osnovnog stada podstiče zanimanje za detaljnije proučavanje stočarske proizvodnje, posebno u našoj najvećoj poljoprivrednoj regiji Slavoniji i Baranji jer visok udio stočarske

proizvodnje treba biti krajnji cilj marketinške strategije razvoja poljoprivrede (Kolega, 1992).

Tablica 2.

BROJ STOKE (PO VRSTAMA I KATEGORIJAMA) I PERADI U SLAVONIJI I BARANJI POČETKOM 1991. GODINE

	Sva gospodarstva	Obiteljska gospodarstva	Udio obiteljskih gospodarstava, %
Muzne krave	58540	50930	87,0
Junad u tovu	30357	10200	33,6
Svinje u tovu	188281	31650	19,2
Konji	5114	4669	91,3
Ovce	89792	76952	85,7
Perad	3579390	2111840	59,0

Izvor: Dokumentacija 862. DZS Hrvatske, Zagreb 1992.

Broj muznih krava u privatnom sektoru iznosio je početkom 1991. godine oko 50930 grla, odnosno 87 % od ukupnog broja muznih krava ove regije. U tovu bilo je 10200 junadi od 3 mjeseca do 1 godine što iznosi 33,6 % od ukupnog broja u ovoj kategoriji. Svinja u tovu bilo je 36150 komada što je iznosilo svega 19,2 % ukupnog broja ove kategorije stoke u Slavoniji i Baranji. Po broju konja privatni je sektor zastupljen udjelom od oko 91,3 % od ukupnog broja konja regije koji iznosi 5114 grla. Na obiteljskim gospodarstvima bilo je na dan stočnog minimuma 1991. godini 76952 grla ovaca svih kategorija, a što u ukupnoj strukturi iznosi 85,7 %. U peradarskoj proizvodnji privatni sektor participirao je udjelom od oko 59 %.

U Slavoniji i Baranji je primjetna niska zastupljenost svinja i junadi u tovu na obiteljskim gospodarstvima, odnosno kapitalno intenzivnijih linija proizvodnje u kojima društveni sektor ima veće značenje. Prema broju muznih krava, konja i ovaca obiteljska gospodarstva imaju posebno značenje u strukturi stočarske proizvodnje.

2. KRETANJA U STOČARSKOJ I PERADARSKOJ PROIZVODNJI

Analizom stanja broja stoke po proizvodno značajnim vrstama i kategorijama kroz razdoblje od 1981. do 1991. godine izvedena je ocjena kretanja u stočarskoj proizvodnji na području Slavonije i Baranje pomoću baznih indeksa (tablica 3).

Tablica 3.

INDEKSI BROJA STOKE (PO VRSTAMA I KATEGORIJAMA) I PERADI U SLAVONIJI I BARANJI
U RAZDOBLJU OD 1981. DO 1991. GODINE (1981.g.=100)

Godina	Muzne krave	Junad u tovu	Svinje u tovu	Konji	Ovce	Perad
1981	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1982	100,8	91,1	113,2	86,9	110,8	99,6
1983	93,5	104,9	84,9	81,3	118,0	97,9
1984	84,2	108,3	102,0	-	-	103,6
1985	85,5	103,6	73,8	55,4	158,9	100,5
1986	81,3	90,0	93,9	44,6	136,8	105,9
1987	80,2	105,5	114,6	36,7	127,5	107,6
1988	75,3	105,4	161,4	28,4	123,6	106,0
1989	72,3	86,7	79,1	25,4	139,1	102,8
1990	84,6	70,5	63,5	22,8	168,9	104,5
1991	68,4	83,9	52,9	22,5	199,1	101,9

Izvor: Broj stoke i peradi i stočna proizvodnja, dokumentacije DZS, Zagreb, 1982. do 1992., izračunato.

Na osnovi indeksa broja stoke prikazanih u tablici 3. jasno je vidljiva tendencija neprestanog opadanja broja muznih krava i konja u posjedu obiteljskih gospodarstva kroz cjelokupno promatrano razdoblje. Indeks broja muznih krava 1991. godine iznosio je 68,4 u odnosu na 1981. godinu, a indeks broja konja 22,5 što govori o drastičnom smanjenju broja ove vrste stoke. Broj junadi i svinja u tovu iz godine u godinu jako varira jer ova proizvodnja prvenstveno zavisi o prilikama na tržištu. U posljednjim godinama promatranog razdoblja primjetna je negativna tendencija u tovu junadi i svinja što je u svezi s općenito nepovoljnim kretanjima u cjelokupnom gospodarstvu Hrvatske. Tako se broj toвне junadi u 1991. godini smanjio za 16,1, a broj svinja u tovu za 47,1 indeksni bod u donosu na početak promatranog razdoblja. Rast broja ovaca recipročan je u odnosu na kretanja u gospodarstvu što potvrđuju podaci o kretanju broja ove vrste stoke. Primjetno je značajno povećanje broja ovaca, gotovo dvostruko u odnosu na baznu godinu, budući indeks iznosi 199,1. Proizvodnja peradi održavala se na istoj razini u promatranom razdoblju.

Svakako treba naglasiti da su negativna kretanja pojačana uslijed ratnih djelovanja na području istočne Hrvatske, a procjenjuju se i visoki gubici stoke u privatnom sektoru poljoprivrede (Purkat-Štefanić, 1993).

3. *UTJECAJ VELIČINE ZEMLJIŠNOG POSJEDA NA OBUJAM STOČARSKE PROIZVODNJE OBITELJSKIH GOSPODARSTAVA*

Veličina stočnog fonda na pojedinom obiteljskom gospodarstvu, između ostalih čimbenika, prvenstveno

ovisi o veličini zemljišnog posjeda. Zastupljenost fonda stoke po posjedovnim kategorijama i vrstama stoke vrlo je raznolika u ukupnoj strukturi. Primjetna je slabija zastupljenost stoke svih vrsta, izuzev peradi, u sitnijim kategorijama posjeda obiteljskih gospodarstava (tablica 4). Na 8 gospodarstava I posjedovne kategorije dolazi tek jedna krava, dok na jedno gospodarstvo VI. kategorije dolazi 5 grla (Takalić, Tolić, 1992.).

Tablica 4.

ZASTUPLJENOST FONDA STOKE PO VRSTAMA STOKE I KATEGORIJAMA POSJEDA² NA OBITELJSKIM GOSPODARSTVIMA SLAVONIJE I BARANJE U 1990. GODINI (u postocima)

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Uk.
Krave	2,1	4,2	12,7	16,4	24,0	40,6	100,0
Odrasla goveda	1,1	3,6	10,1	15,5	19,7	50,0	100,0
Konji	12,9	4,8	11,8	23,5	29,5	17,5	100,0
Svinje	8,7	8,7	11,0	24,7	15,8	31,1	100,0
Ovce, koze	5,1	8,5	12,4	19,4	10,9	43,7	100,0
Perad	16,8	12,7	14,9	18,5	18,0	19,1	100,0

Izvor: Ankete o obiteljskim gospodarstvima 1978. godine i 1990. godine. Zavod za ekonomiku i organizaciju poljoprivrede Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku.

² Poljoprivredna gospodarstva su raspoređena u šest kategorija na osnovi veličine zemljišnog posjeda:

I. do 1,00 ha IV. od 3,01 od 5,00 ha
II. od 1,01 od 2,00 ha V. od 5,01 od 8,00 ha
III. od 2,01 od 3,00 ha VI. od 8,01 ha i više

Slaba zastupljenost stoke svih vrsta u sitnijim kategorijama posjeda, upućuje na svaštarsku proizvodnu orijentaciju koja je odraz ekstenzivnosti i nerazvijenosti proizvodnje malih gospodarstava (Rilke - Petrač, 1993.).

Uspoređivanjem broja stoke po vrstama stoke i kategorijama posjeda obiteljskih gospodarstava u 1990. godini s baznom 1978. godinom izračunati su indeksi koji govore o kretanjima u stočarskoj proizvodnji na obiteljskim gospodarstvima Slavonije i Baranje (tablica 5.).

Tablica 5.

BROJ STOKE PO VRSTAMA STOKE I
POSJEDOVNIM KATEGORIJAMA
OBITELJSKIH GOSPODARSTAVA
SLAVONIJE I BARANJE U 1990. GODINI

	I.	II.	III.	IV.	V	VI.	Uk.
Krave	85	33	72	61	57	129	75
Odrasla goveda	63	37	86	62	23	97	53
Konji	227	14	19	18	23	37	24
Svinje	190	89	115	118	46	188	101
Ovce, koze	1052	527	1538	1043	73	102	160
Perad	254	76	96	93	36	89	78

Izvor : Isto.

Broj krupnije stoke osjetno se smanjio u 1990. godini u odnosu na 1978. godinu. Najviše se smanjio broj konja, čak četiri puta. Interesantno je da se broj ovih životinja u prvoj kategoriji posjeda povećao više Tablica 6.

PROIZVODNJA MLJIJEKA, VUNE I JAJA U SLAVONIJI I BARANJI PO SEKTORIMA PROIZVODNJE
U RAZDOBLJU OD 1980. DO 1989. I UDIO OBITELJSKE POLJOPRIVREDE U UKUPNOJ PROIZVODNJI

		Proizvodnja mlijeka		Proizvodnja vune		Proizvodnja jaja	
		000 lit	lit. po kravi	ukupno kg	kg po ovci	000 kom	kom po nesil.
Ukupna proizvodnja	desetgodišnji prosjek	193206	3962	75727	2,53	212488	128
	indeks 89/80	89,6	113,8	125,8	112,0	110,5	103,2
Društveni sektor	desetgodišnji prosjek	46835	5638	12724	2,71	70435	157
	indeks 89/80	123,3	11,8	138,3	123,8	129,2	108,1
Obiteljska gospodarstva	desetgodišnji prosjek	146371	2285	630003	2,35	142053	98
	indeks 89/80	78,8	118,7	123,4	100,0	104,0	96,1
Udio obiteljskih gospod. u ukupnoj proizvodnji %		75,8	-	83,2	-	66,9	-

Izvor: Isti kao za tablicu 3.

od dva puta jer se one danas prvenstveno uzgajaju u sportsko-rekreativne namjene. Broj odraslih goveda (junad, volovi, bikovi) prepолоvio se, a broj muznih krava smanjio za jednu četvrtinu. Broj svinja najviše je porastao u prvoj i šestoj kategoriji, a najviše opao u petoj kategoriji posjeda. Broj ovaca i koza značajno je porastao u sitnijim kategorijama posjeda kao i u ukupnom broju. Broj peradi se smanjio u svim kategorijama posjeda, i u ukupnom broju, izuzev prve kategorije u kojoj je porastao čak 2,5 puta.

Na temelju kretanja broja stoke po posjedovnim kategorijama (tablica 5.) zaključujemo da su osjetna negativna kretanja u stočarskoj proizvodnji obiteljskih gospodarstava Slavonije i Baranje. Značajno se smanjio broj krupnijih vrsta stoke, a broj sitnijih vrsta (ovce, perad) porastao je u sitnijim kategorijama posjeda kao i u ukupnom broju. Višegodišnje opadanje broja krupnijih vrsta stoke uzrokom je sve praznijih staja i objekata za tov svinja i junadi osobito na obiteljskim gospodarstvima.

4. PROIZVODNJA I PROMET NA OBITELJSKIM GOSPODARSTVIMA SLAVONIJE I BARANJE

Efikasnost stočarske proizvodnje na gospodarstvima utvrđena je usporedbom proizvodnih rezultata s rezultatima proizvodnje bivšeg društvenog sektora u poljoprivredi Slavonije i Baranje. Uspoređena je proizvodnja mlijeka, vune i jaja na temelju desetgodišnjih prosjeka proizvodnje i proizvodnosti. U svrhu utvrđivanja kretanja za navedene linije stočarske proizvodnje izračunati su indeksi usporedbom proizvodnih rezultata u 1989. s baznom 1980. godinom.

Temeljem desetgodišnjih prosjeka proizvodnje (tablica 6.) utvrđeno je da obiteljska gospodarstva u Slavoniji i Baranji daju 75,8 % ukupne proizvodnje mlijeka, 83,2 % proizvodnje vune i 66,9 % proizvodnje jaja. Uočava se vrlo niska proizvodnost u proizvodnji mlijeka na obiteljskim gospodarstvima. Mliječnost po kravi postupno je rasla na obiteljskim gospodarstvima kao i na bivšem durštvenom sektoru, ali treba naglasiti da je mliječnost po kravi na obiteljskim gospodarstvima znatno ispod razine bivšeg društvenog sektora i iznosi u desetgodišnjem prosjeku svega 2285 litara po kravi. Ukupna proizvodnja mlijeka na obiteljskim gospodarstvima Slavonije i Baranje opada kroz sve godine analiziranog razdoblja što je posljedica smanjivanja broja muznih krava (tablica 3). Indeks proizvodnje mlijeka u 1989. godini iznosio je 78,8 u odnosu na bazu 1980. godinu što predstavlja vrlo značajan pad već nedovoljne proizvodnje. U proizvodnji vune kretanja su nešto povoljnija, budući količina vune po ovci u obiteljskoj poljoprivredi znatno ne odskaje u usporedbi od istih vrijednosti tadašnjeg društvenog sektora. Proizvodnja jaja obiteljskih gospodarstava bila je dosta stabilna u pogledu proizvodnosti. Broj jaja po nesilici za obiteljska gospodarstva u desetgodišnjem prosjeku iznosio je 96 komada, a u društvenom sektoru 157 komada po nesilici godišnje.

Tablica 7.

PROIZVODNJA I POTROŠNJA MESA GOVEDA,
SVINJA, OVACA I PERADI NA OBITELJSKIM
GOSPODARSTVIMA SLAVONIJE I BARANJE U 1989.
GODINI U TONAMA

	Goveda	Svinje	Ovce	Perad	Ukupno
Proizvedeno	17808,6	58440	1207,5	10504,3	87960,8
Prodano	16769,5	26665	738,6	2608,2	46781,3
Zaklano	429,3	39925,6	274,0	8350,7	48976,6
Nerealizirano	609,8	-8150,3	194,9	-454,6	-7995,1

Izvor: Anketa o broju stoke DZS Hrvatske. Zagreb, 1990.

Podaci u pregledu proizvodnje i potrošnje mesa goveda, svinja, ovaca i peradi (tablica 7.) govore da je na obiteljskim gospodarstvima tijekom 1989. godine proizvedeno oko 87961 tona mesa goveda, svinja, ovaca i peradi. Prodano je oko 46781 tona, što čini tržišni višak ovih kategorija mesa od 53,2 %.

Na gospodarstvima je utrošeno za potrebe vlastitih domaćinstava oko 48980 tona mesa. Vrijednost prodanog i utrošenog mesa prerasta veličinu proiz-

vedenog mesa u 1989. godini pa se zbog toga smanjio fond stoke početkom 1990. godine u usporedbi s istim razdobljem u 1989. godini.

Na obiteljskim gospodarstvima najveći udio u tržišnim viškovima mesa u Slavoniji i Baranji daje proizvodnja svinjskog mesa koja iznosi 57 % od ukupne tržišne količine, zatim slijedi proizvodnja mesa goveda svih kategorija 35,8 %, proizvodnja peradi 5,5 % i proizvodnja ovaca 1,6 %.

ZAKLJUČAK

Slavonija i Baranja ima posebno značenje u proizvodnji poljoprivrednih proizvoda Republike Hrvatske. Dugogodišnja nestimulacija razvoja obiteljske poljoprivrede utjecala je na nedovoljnu zastupljenost stočarske proizvodnje ovih gospodarstava u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji.

Negativna kretanja u broju stoke na obiteljskim gospodarstvima Slavonije i Baranje uzrokom su negativnih kretanja u proizvodnji govedeg i svinjskog mesa, kao i u proizvodnji mlijeka.

Niska razina proizvodnosti u stočarskoj proizvodnji kao posljedica neodgovarajućeg pasminskog sastava stoke i ekstenzivnih uvjeta na obiteljskim gospodarstvima, osobito u proizvodnji mlijeka, alarmira na hitnost djelovanja većeg broja stručnjaka različitih profila u cilju povećanja proizvodnosti.

Nedovoljna iskorištenost kapaciteta posljedica je nepotpunog korištenja genetskih (nezadovoljavajući pasminski sastav) i smještenih potencijala koje bi trebalo iskoristiti za smještaj visokovrijednih pasmina stoke.

Obiteljska gospodarstva u Slavoniji i Baranji, uglavnom zbog malih zemljišnih posjeda, nemogućnosti intenzivnijeg investiranja kapitala, neorganiziranosti tržišta i niza drugih otežavajućih okolnosti nemaju uvjete za proizvodnju značajnijih tržišnih viškova stočarskih proizvoda, što je uzrokom da se proizvodnja ovih gospodarstava značajnim dijelom realizira u domaćinstvima u obliku autokonzuma. Obujam autokonzuma iznosi gotovo 50 % ukupne stočarske proizvodnje obiteljskih gospodarstava, a što ima i reverzibilan utjecaj na veličinu potražnje stočarskih proizvoda. Usitnjena agrarna struktura i visok udio autokonzuma na obiteljskim gospodarstvima osnovni su pokazatelji tradicionalnosti i inertnosti obiteljskih gospodarstava u Slavoniji i Baranji zato se nadamo da će ovaj rad pridonijeti stvaranju transparentnije slike o obiteljskoj poljoprivredi ove regije prilikom kreiranja razvojnih mjera agrarne i ekonomske politike.

LITERATURA

1. *Brinzej, M.* et al.: Stočarstvo. Školska knjiga, Zagreb, (1991.).
2. *Bihšop, C.E., Toussaint, W.D.*: Agricultural Economic Analysis. John Wiley and Sons, Inc., New York, (1966).
3. *Budin, T., Brkić, S.*: O ekonomici robnih gospodarstava. Zbornik radova naučnog skupa društava agrarnih ekonomista, Opatija, (1988).
4. *Halcrow, H.G.*: Economics of Agriculture. McGraw-Hill Book Company, New York, (1980)
5. *Karpati, T.* et al.: Znanstvene osnove dugoročnog društveno-ekonomskog razvoja zajednice općina Osijek. Zavod za društveno planiranje Hrvatske, Zagreb, (1990.).
6. *Kolega, A.*: Marketinška strategija Hrvatske, (1992.)
7. *Purkat, L., Štefanić I.*: Socioekonomska obilježja obiteljskih gospodarstava istočne Hrvatske. Sociologija sela, br. 119/120, IDIS, Zagreb, (1993.).
8. *Rilke, D., Petrač, B.*: Posjedovna struktura u sastavu čimbenika aktivnosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, Ekonomski vjesnik br. 1, Osijek, (1993.).
9. *Takalić, M. Tolić, S.*: Promjene u obilježjima ekonomske snage i raslojavanje individualnih poljoprivrednih gospodarstava. Znanost i praksa u poljoprivredi i prehrambenoj tehnologiji, vol. XXII, sv. 1, Osijek, (1992.).

Božidar Petrac, Ph.D., Snjezana Tolic, grad. eng., Jadranka Deze, grad. eng.

**PERSPECTIVES AND ACTUAL STOCK RAISING DEVELOPMENT PROBLEMS
ON FAMILY FARMS OF SLAVONIA AND BARANJA**

Summary

The indispensability of stock raising intensification comes from the particularity of this production regarding the nutrition of population, more rational and high quality utilization of the agricultural land full and equal employment of agriculturists. The emphasis on the need for as great engagement of stock raising as possible in the structure of agricultural production on the family farms is also significant for the high share of family farming in the agriculture of the Republic of Croatia according to the share in the agricultural area, agricultural labour force, technical equipment and foundation stock fund.

Through the analysis of the basic factors of agricultural activity of Slavonija and Baranja family farms, the insufficient presence of stock raising is established comparing the available production and technical capacities in the agricultural production structure of these farms.

The insufficient representation of some stock kinds, inappropriate breed components and insufficient vendibility is mainly the reflection of the generally unfavourable production movements on the family farms.